

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

BRNO 1972

pen, welche im Donauraum historisch sowie anthropologisch bewiesen sind. Der überwiegend donauländische Charakter der mährischen Gräber aus der älteren Phase ist nur in einem kleinen Masse durch wahrscheinlich nordwestlichen Einflüssen gestört, wie man die kleine Grabgruppe aus Smolín aufgrund des Vorkommens von kreisförmigen Gräben und vielleicht auch aufgrund des Gefäßes mit ausgezacktem Kragen interpretieren könnte; auch auf diesem Gräberfeld fand man jedoch Grab XXXII mit Blechfibeln und anderem Schmuck ostgermanischen Charakters. Mit Rücksicht darauf, dass es sich um ein Frauengrab handelt, wäre es vielleicht möglich, in diesem einen Beweis der Exogamie zu sehen, ähnlich wie auch J. Werner und V. Bierbrauer gewisse Frauengräber mit auffallend fremder Ausstattung (z. B. Gispersleben) bewerteten. In die ältere Phase gehört weiter das Grab aus Drslavice, vielleicht ein nomadisches, die Gräber aus Charváty, Blučina-Nivky, Rakšice und Vicemilice (Gr. 1), das Gräberfeld von Velatice und das Gräberfeld von Nový Šaldorf. Das letztgenannte Gräberfeld könnte nach detaillierter Fundauswertung und nach der geographischer Lage des Fundortes mit der rugischen Fundgruppe in Zusammenhang gebracht werden. Der Untergang dieser Gräberfelder fällt an das Ende des 5. Jahrhunderts. Das „Fürstengrab“ aus Blučina-Cezavy rechnen wir zu Ausnahmefunden aus der zweiten Hälfte des 5. Jahrhunderts und man kann darin auch einen Beweis für die fortschreitende Differenzierung im Rahmen der späten Stammesgesellschaft sehen. Der Tote aus diesem „Fürstengrab“ sowie diejenigen, die in den Kammergräbern in Podolí-Žuráň bestattet wurden, gehörten sicher zu der derzeitigen führenden Gesellschaftschicht.

Einige Gräber mit kerbschnittverzierten Bügelfibeln (Mistřín, Sokolnice, Šlapanice, Tasov) weisen Merkmale der älteren sowie der jüngeren Phase auf, wie z. B. die Lage der Fibeln entweder im Becken (Mistřín, Šlapanice, Sokolnice Gr. 5) oder vielleicht auf den Schultern (Tasov), das Vorkommen vom Armring (Mistřín), Drehscheibenkeramik (Tasov) sowie vom deformierten Schädel (Šlapanice). Deswegen wurden sie als eine Übergangsgruppe aus der Wende des 5. und 6. Jahrhunderts bezeichnet. Nach historischen Überlieferungen fällt diese Gruppe in jene Epoche grosser Verschiebungen und Zusammenstöße verschiedener ethnischen Gruppen im Donauraum und Pannonien. In denselben Zeitabschnitt kann vielleicht auch das Grab mit einer Zangenfibel datiert werden (Polkovice).

Die Gräber aus der jüngeren Phase können als Beweis eines vorübergehenden Aufenthaltes der elbländischen ethnischen Gruppen — hauptsächlich der Langobarden — betrachtet werden, die in den Donauraum im Jahre 488/9 kamen und später (vermutlich im Jahr 526/7) weiter nach Pannonien abgezogen sind. Diese Phase ist in Mähren durch die Gräberfelder in Holásky, Rebešovice und Šaratic (Funde aus den 20. und 30. Jahren, Grabung 1948) sowie durch die Gräber aus Brno-Kotlářská Gasse, Němčice nad Hanou, Hodonice, Mikulov, Oblekovice u. a. repräsentiert. Von archäologischer Sicht bilden diese Gräber eine ausgeprägte Kulturgruppe. An diese schliesst sich auch das Gräberfeld aus Velké Pavlovice an, dessen Funde jedoch etwas unterschiedlich sind und die weitere Entwicklung auf den langobardischen Gräberfeldern in Pannonien und auch in Norditalien widerspiegeln. Einige Funde aus Velké Pavlovice sind auch denen aus dem westgermanischen Gebiet analogisch (Lanzenspitze-„Saufeder“, Schilddornschnalle, Franziska, Hirschgeweihanhänger u. a.). Dieses Gräberfeld kann in die Mitte des 6. Jahrhunderts datiert werden und sein Untergang kann offensichtlich mit dem historisch überlieferten Abzug der Langobarden aus Pannonien im Jahre 568 verbunden werden.

Die Völkerwanderungszeit, in Mähren seit der ersten Hälfte des 5. Jahrhunderts bis an den Anfang der zweiten Hälfte des 6. Jahrhunderts datiert, bedeutet in Mähren das Ende der Entwicklung der nichtslawischen Besiedlung und in diesem Sinne hat diese Epoche keine direkte Fortsetzung. Aufgrund der jetzt bekannten Funde kann kein gegenseitiger Einfluss zwischen der Kultur der germanischen Skelettgräber und der ältesten slawischen materiellen Kultur bewiesen werden, die wir vorwiegend von Fundorten mit Keramik vom Prager Typus kennen.

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O VÝSLEDKÁCH OSMNÁCTÉ SEZÓNY VÝZKUMU V MIKULČICÍCH

(okr. Hodonín)

ZDENĚK KLANICA, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 76—83)

Široce zaměřený systematický výzkum rozsáhlého areálu slovanského hradiska ze 6. až 10. století u Mikulčic na pravém břehu Moravy, vedený od roku 1954 akademikem Josefem Poulíkem, probíhal v roce 1971 podle předem stanoveného plánu paralelně na několika místech. V areálu knížecího hradu to bylo jižně od trojlodní baziliky, kde bylo našim cílem dokončit odkryv pohřebiště v okolí tohoto kostela. Jiná plocha byla otevřena severovýchodně od knížecího paláce. Část sídliště jsme prozkoumali v prostoru mezi dnešním parkovištěm a budovou muzea, v opevněném areálu,

který se na západě přimyká ke knížecímu hradu. Pokračoval rovněž výzkum pohřebiště v trati Kostelec, započatý v roce 1968. Kromě plošných odkryvů nám suché počasí dovolilo sondovat i v nízkopoložených místech, čehož jsme plně využili. Bylo prozkoumáno okolí VI. kostela, položena sonda mezi opevněním knížecího hradu a hradiskem na západ od něj a proveden první řez opevněním v jižní části knížecího hradu. Výzkumu se zúčastnili dr. Z. Klanica (zástupce vedoucího výzkumu), B. Václavová a technici ●. Marek a R. Skopal. Včetně sond byla prozkoumána plocha asi 1200 m².

I.

V době od prvního dubna do poloviny června byly otevřeny a prozkoumány čtverce $-3/+8$, $+9$, dále $-2/+9$ a $-1/+9$, $+10$ a zároveň části čtverců $-3/+6$, 7 a -1 , $-2/+8$. Už v hloubce 40 cm pod dnešním povrchem se nalézaly první kostrové hroby. Celkem zde bylo odkryto na čtyřicet hrobů, dvanáct z nich mělo nálezy. Je zajímavé, že řada z nich obsahovala keramiku, přitom šlo spíše o relativně mladší pohřby. Pozoruhodnou skupinu tvoří hroby se skříňkovým obložením z plochých kamenů, mnoho z nich rovněž s keramikou.

V prostoru sondy nebyly zjištěny takové sídlištní objekty, které by překrývaly hroby, sídlištní vrstva je starší. K výjimkám by mohly patřit obložené kůlové jamky, zvláště jáma po velkém osamoceném kůlu v jižní části čtverce $-1/+9$ s kamenným obkladem o zachované hloubce více než 150 cm. Stejně jako hroby i ona se zahlubuje do kulturní vrstvy. Pro vysvětlení funkce silného a podle hloubky jámy zřejmě i značně vysokého kůlu nemáme zatím žádné konkrétní podklady.

Podobně jako na jiných místech knížecího hradu, ani v sondě jižně od baziliky nebyly vhodné podmínky pro zachování neporušených sídlištních objektů. Podle některých příznaků však můžeme předpokládat, že zde existovaly chaty s jílovitopísčitémi úpravami podlah. Jejich útržky se zachovaly ve výplni některých jam. Zbytky strusky v sídlištní vrstvě ukazují na existenci kovářské dílny.

Hluboký příkop, zjištěný při výzkumu v minulých letech, probíhal také touto sondou. Na jeho dně jsou charakteristické vrstvy naplavených sedimentů — jemný písek s hlinitými nebo uhlíkovitými mezivrstvami. V těchto sedimentech se nacházejí střepy i zvířecí kosti z kulturní vrstvy. Zdá se, že příkop byl zasypán nebo jinak zanikl ještě v době před začátkem kostrového pohřbívání v okolí trojlodní baziliky.

II.

Jižně od baziliky se pokračovalo ve výzkumu z minulého roku ve čtvercích $-4/+10$ až $+12$. Na okraji pískového návrší, na němž stojí severní část knížecího hradu, byla znovu potvrzena existence dřevěné palisády. Navíc se zjistilo, že směrem k nižší jižní části knížecího hradu pokračují zatím bližší neinterpretované konstrukce, po nichž zůstaly hluboké kůlové jamky.

III.

V sondě severovýchodně od knížecího paláce (čtverce 23 až 26/ -2 až 4) pokračovalo odkrývání sídliště na nejvyšším místě knížecího hradu. Z kulturní vrstvy se podařilo vyčlenit dvanáct sídlištních objektů. Většinou jde o jámy zahloubené do podloží, jílovitopísčité úpravy podlah zde zjištěny nebyly. V sondě se přišlo také na čtyři ojedinělé kostrové hroby. Ve čtverci 24/ -3 bylo v hloubce asi 60 cm nápadné nakupení železných předmětů, pravděpodobně se jedná o rozrušený depot.

Sídlištní vrstva nebyla příliš silná, s výjimkou jam se podloží objevovalo už v hloubce kolem padesáti centimetrů. Jako v sousedních odkryvech i v této sondě ležely větší skupiny lomového kamene na zásypech zahloubených objektů.

IV.

Dvanáct čtverců podle náhradního čtvercového systému na podhradí (N, O, P, Q, R, S, řada 2, 3) bylo otevřeno před vchodem do výstavy v budově NKP. V kulturní vrstvě sídliště se výrazně vyčlenily dva horizonty, oddělené od sebe souvislou vrstvou pískové navážky, jež pokrývala s výjimkou okolí čtverce S/3 celou odkrytou plochu. K mladšímu horizontu sídliště patřily pískové podlahy, oddělené od navážky černou hlinitou mezivrstvou. Na jejich obvodu však nebyly zachyceny vrstvy odpadků, zejména zvířecích kostí, které se v okolních plochách velmi často vyskytovaly. Na pískové navážce nebo v ní byly v některých případech zjištěny tmavé pruhy, mnohdy lomené do pravého úhlu.

Ve vrstvě pod navážkou jsme odkryli několik pískových podlah, postavených přímo na jílovitém podloží, tedy v hloubce asi 100—120 cm pod povrchem. U pískové podlahy objektu 821 se dokonce podařilo zachytit zbytky ohořelých ložných trámů srubové konstrukce stěn.

V.

Na ploše hradiska, které se rozkládá severovýchodně od knížecího hradu (Těšický les), jsme pokračovali ve výzkumu pohřebiště jihozápadně od plochy prozkoumané v roce 1970. Bylo otevřeno celkem jedenáct čtverců (38 až 44, 59 až 62). Výzkum byl velmi ztížen suchým počasím, v suchém podložním písku se hrobové jámy rýsovaly buď slabě, anebo je vůbec nebylo možné rozeznat. Z tohoto důvodu jsou také velmi vzácné poznatky, týkající se konstrukce hrobových jam, podobně také

různé systémy kůlových jamek v podloží mohly snadno uniknout naší pozornosti. K nejbohatším hrobům patřil hrob 1241 ve čtverci 59. Přestože byl zřejmě částečně vyloupen, našlo se zde železné kopí, sekerka, ostruhy, břitva, nůž a řada různých kování, přezky atd. Sídlištní objekt 824, který tvořila jáma typu polozemnice a kůlová konstrukce v její blízkosti patří se vši pravděpodobností ke stavbám, zjištěným v minulých letech na jižním okraji pohřebiště.

VI.

Sondážní práce v blízkosti šestého kostela měly objasnit průběh kamenného opevnění, které bylo objeveno v roce 1960 devět metrů jihozápadně od kostela. Sondy položené v předpokládaném směru hradby ukázaly, že kamenná konstrukce byla postavena jen v blízkosti chrámu, ve větší vzdálenosti od něj se vytrácí až docela mizí. Podrobnější objasnění tohoto zjevu může přinést plánovaný plošný odkryv.

Další sondu jsme položili v místech, kde se setkává jižní křídlo opevnění západního hradiska (na západ od knížecího hradu) s opevněním knížecího hradu. Ani zde nebyla zjištěna kamenná hradba. Byl však objeven kůl, který možná souvisí s palisádou, jež opevňuje na této straně okraj sídliště.

S uvedenou sondáží souvisí i řez příkopem v prostoru mezi opevněním knížecího hradu a masivem západního hradiska. Výškový rozdíl mezi vrcholem valu a dnem příkopu činí v tomto místě téměř čtyři metry. Ukázalo se, že na zkoumaném úseku chybí v opevnění knížecího hradu dřevěná palisáda. Čelo hradby představovala zídka z kamenů, stavěných na sucho a lícovaných, vysoká asi 30 cm, která se nacházela v hloubce kolem 150 cm v násypu hlinitého valu. Na protějším břehu příkopu, tedy na úpatí masivu západního hradiska nebyla objevena žádná kamenná konstrukce. Je zde pouze palisáda s částečně zachovaným dřevem, podobná té, kterou jsme zjistili na jiných místech v opevnění západního hradiska i v severní části knížecího hradu.

Abychom vnesli více světla do spletité problematiky mikulčických opevňovacích systémů a zejména jejich vzájemných vztahů, rozhodli jsme se provést řez opevněním v jižní části knížecího hradu. Nejdůležitějším výsledkem bylo zjištění dřevěné palisády před čelem kamenné hradby. Zdá se, že konstrukce opevnění v jižní a severní části knížecího hradu nevykazuje tak velké rozdíly, jaké jsme předpokládali dříve.

Vorbericht über die Ergebnisse der achtzehnten Grabungssaison in Mikulčice (Bez. Hodonín). Die breit angelegte systematische Grabung im ausgedehnten Areal des slawischen Burgwalles aus dem 6. bis 10. Jahrhundert bei Mikulčice am rechten Marchufer, seit dem Jahre 1954 von Univ. Prof. Dr. Josef Poulik, DrSc., o. Mitglied der ČSAV geleitet, verlief im Jahre 1971 nach einem im Voraus festgesetzten Plan parallel an einigen Stellen. Im Areal der Fürstenburg verliefen die Arbeiten südlich von der dreischiffigen Basilika (I.—II.), wo wir uns als Ziel setzten, die Abdeckung des Gräberfeldes in der Umgebung dieser Kirche zu beenden. Eine weitere Fläche wurde nordöstlich vom Fürstenpalast geöffnet (III.). Einen Teil der Siedlung durchforschten wir im Raume zwischen dem heutigen Parkplatz und dem Museumsgebäude, im befestigten Areal, welches sich im Westen an die Fürstenburg anschmiegt (IV.). Ebenfalls setzte die Grabung des Gräberfeldes in der Flur „Kostelec“ fort, die im Jahre 1968 begonnen wurde (V.). Ausser den Flächenabdeckungen erlaubte uns das trockene Wetter auch an tiefer gelegenen Stellen zu sondieren, was wir voll ausnützten. Es wurde die Umgebung der VI. Kirche erforscht, eine Sonde zwischen der Befestigung der Fürstenburg und dem Burgwall östlich von diesen gelegt und der erste Querschnitt durch die Befestigung im südlichen Teil der Fürstenburg durchgeführt (VI.). An der Grabung beteiligten sich Dr. Z. Klanica (Stellvertreter des Ausgrabungsleiters), B. Vaclová und die Techniker O. Marek und R. Skopal. Einschliesslich der Sonden wurde eine Fläche von ungefähr 1200 m² erforscht.

I.

In der Zeit vom 1. April bis Mitte Juni wurden die Quadrate $-3/+8$, $+9$ weiter $-2/+9$ und $-1/+9$, $+10$ und zugleich Teile der Quadrate $-3/+6$, $+7$ und -1 , $-2/8$ geöffnet und durchforscht. Bereits in einer Tiefe von 40 cm unter der heutigen Oberfläche befanden sich die ersten Skelettgräber. Insgesamt konnten hier an vierzig Gräber abgedeckt werden, zwölf davon mit Funden. Es ist interessant, dass eine Reihe von ihnen Keramik enthielt, wobei es sich eher um relativ jüngere Bestattungen handelte. Eine bemerkenswerte Gruppe bilden Gräber mit steinkistenartiger Verkleidung aus flachen Steinen, viele davon ebenfalls mit Keramik.

Im Raume der Sonde wurden keine solche Siedlungsobjekte festgestellt, welche die Gräber überdeckt hätten, die Siedlungsschicht ist älter. Zu Ausnahmen könnten verkleidete Pfostengruben gehören, besonders die Grube von einem grossen vereinzelt Pfosten im südlichen Teil des Quadrates $-1/+9$ mit Steinverkleidung und erhaltener Tiefe von mehr als 150 cm. Ähnlich wie die Gräber, ist auch sie in die Kulturschicht eingetieft. Für die Erklärung der Funktion des starken und nach der Grubentiefe offensichtlich auch ziemlich hohen Pfostens haben wir bisher keine konkreten Unterlagen.

Ähnlich wie an anderen Stellen der Fürstenburg, so auch in der Sonde südlich der Basilika waren keine günstigen Bedingungen für die Erhaltung ungestörter Siedlungsobjekte. Nach einigen Anzeichen können wir jedoch voraussetzen, dass hier Hütten mit lettensandiger Fussbodenherrich-

tung existierten. Ihre Abrisse erhielten sich in der Ausfüllung einiger Gruben. Schlackenüberreste in der Siedlungsschicht weisen auf die Existenz einer Schmiedewerkstätte.

Der tiefe Graben, welcher bei der Grabung in den vorherigen Jahren festgestellt wurde, verliet auch durch diese Sonde. Auf seinem Boden sind charakteristische Schichten von angeschwemmten Sedimenten — feiner Sand mit tonigen oder mit Holzkohle vermengten Zwischenschichten. In diesen Sedimenten befinden sich Scherben und Tierknochen aus der Kulturschicht. Es hat den Anschein, dass der Graben verschüttet wurde oder auf irgendeine andere Weise, noch zur Zeit vor dem Beginn der Skelettbestattung in der Umgebung der dreischiffigen Basilika, unterging.

II.

Südlich der Basilika setzte man in der Grabung aus dem vorherigen Jahre in den Quadraten -4/+10 bis +12 fort. Am Rande der Sandanhöhe, auf welcher der nördliche Teil der Fürstenburg steht, wurde wiederum die Existenz einer Holzpalisade bestätigt. Dazu konnte noch festgestellt werden, dass in Richtung zum niedrigeren südlichen Teil der Fürstenburg, vorläufig näher nicht interpretierte Konstruktionen fortsetzen, nach denen tiefe Pfostengruben zurückblieben.

III.

In der Sonde nordöstlich von dem Fürstenpalast (Quadrate 23 bis 26/-2 bis 4) setzte die Abdeckung der Siedlung auf der höchsten Stelle der Fürstenburg fort. Aus der Kulturschicht gelang es zwölf Siedlungsobjekte auszugliedern. Meistens handelt es sich um Gruben, die in das Liegende eingetieft sind, lettensandige Fussbodenherrichtungen wurden hier nicht festgestellt. In der Sonde stiess man auch auf vier vereinzelte Skelettgräber. In Quadrat 23/-3 war in einer Tiefe von ca. 60 cm eine auffallende Anhäufung von Eisengegenständen, wahrscheinlich handelt es sich um ein zerstörtes Depot.

Die Siedlungsschicht war nicht allzu mächtig, mit Ausnahme der Gruben erschien das Liegende schon in einer Tiefe um fünfzig Zentimeter. Sowohl in den Nebenabdeckungen, als auch in dieser Sonde lagen grössere Gruppen von Bruchstein auf den Aufschüttungen der eingetieften Objekte.

IV.

Zwölf Quadrate, nach dem Ersatz-Quadratsystem auf der Vorburg (N, O, P, Qu, R, S, Reihe 2, 3), wurden vor dem Eingang in die Ausstellung im Gebäude der Nationalen Kulturdenkmalstätte geöffnet. In der Kulturschicht der Siedlung gliederten sich markant zwei Horizonte aus, durch eine zusammenhängende Schicht einer Sandaufschüttung voneinander geteilt, die mit Ausnahme der Umgebung des Quadrates S/3 die gesamte abgedeckte Fläche bedeckte. Zum jüngeren Siedlungshorizont gehörten Sandfussböden, die von der Aufschüttung durch eine schwarze erdige Zwischenschicht abgeteilt waren. Auf ihrem Umfang wurden jedoch keine Abfallschichten erfasst, vor allem Tierknochen, welche auf den umliegenden Flächen sehr oft vorkamen. Auf der Sandaufschüttung oder in ihr waren in einigen Fällen dunkle Streifen, oft rechtwinkelig gebrochen, festgestellt worden.

In der Schicht unter der Aufschüttung deckten wir einige Sandfussböden ab, die direkt auf dem Lettenliegenden errichtet waren, also in einer Tiefe von ca. 100—120 cm unter der Oberfläche. Bei dem Sandfussboden des Objektes 821 gelang es sogar Überreste von angesengten Grundbalken der Blockbaukonstruktion der Wände zu erfassen.

V.

Auf der Fläche des Burgwalles, welcher sich nordöstlich von der Fürstenburg erstreckt (Těšický Wald), setzten wir in der Grabung des Gräberfeldes südwestlich von der im Jahre 1970 erforschten Fläche fort. Insgesamt wurden elf Quadrate (38 bis 44, 59 bis 62) geöffnet. Die Grabung war durch das trockene Wetter sehr erschwert. In dem trockenen Sandliegenden hoben sich die Grabgruben entweder nur schwach ab oder man konnte sie überhaupt nicht unterscheiden. Aus diesem Grunde sind auch Erkenntnisse über die Konstruktion der Grabgruben sehr selten, ähnlich konnten unserer Aufmerksamkeit auch verschiedene Systeme von Pfostengruben im Liegenden leicht entgehen. Zu den reichsten Gräbern gehörte Grab 1241 im Quadrat 59. Trotzdem dieses offensichtlich teilweise ausgeraubt wurde, fand man hier eine eiserne Lanze, eine Axt, Sporen, ein Rasiernmesser, ein Messer und eine Reihe verschiedener Beschlagstücke, Schnallen usw. Das Siedlungsobjekt 824, welches eine Grube vom Halbzevljanka-Typus bildet und die Pfostenkonstruktion in ihrer Nähe, gehören aller Wahrscheinlichkeit nach zu jenen Bauten, die in den vorherigen Jahren am südlichen Rand des Gräberfeldes festgestellt wurden.

VI.

Sondierungsarbeiten in der Nähe der sechsten Kirche sollten den Verlauf der Steinbefestigung klären, die im Jahre 1960 neun Meter südwestlich der Kirche entdeckt wurde. Die in der vorausgesetzten Basteirichtung gelegten Sonden zeigten, dass die Steinkonstruktion nur in der Nähe des Tempels errichtet wurde, in einer grösseren Entfernung von diesem verliert sie sich bis sie gänzlich verschwindet. Eine eingehendere Klärung dieser Erscheinung kann eine geplante Flächenabdeckung bringen.

Eine weitere Sonde legten wir an der Stelle, wo der südliche Flügel der Befestigung des westlichen Burgwalles (westlich von der Fürstenburg) mit der Befestigung der Fürstenburg zusammenläuft. Auch hier wurde keine Steinbastei festgestellt. Es wurde jedoch ein Pfosten entdeckt, welcher vielleicht mit der Palisade zusammenhängt, die auf dieser Seite den Siedlungsrand befestigt.

Mit den angeführten Sondierungsarbeiten hängt auch der Schnitt durch den Graben im Raume zwischen der Befestigung der Fürstenburg und dem Massiv des westlichen Burgwalles zusammen. Der Höhenunterschied zwischen dem Wallgipfel und dem Grabenboden beträgt an dieser Stelle fast vier Meter. Es zeigte sich, dass in dem erforschten Abschnitt in der Befestigung der Fürstenburg die Holzpalisade fehlt. Die Basteistirn bildete eine kleine Mauer aus trockengemauerten Steinen, ca. 30 cm hoch, welche sich in einer Tiefe um 150 cm in der erdigen Wallaufschüttung befand. Auf dem gegenüberliegenden Grabenufer, also auf der Sohle des Massives des westlichen Burgwalles, wurde keine Steinkonstruktion entdeckt. Hier ist nur eine Palisade mit teilweise erhaltenem Holz, ähnlich jener, die wir an anderen Stellen der Befestigung des westlichen Burgwalles und auch im Nordteil der Fürstenburg festgestellt hatten.

Um mehr Klarheit in die komplizierte Problematik der Mikulčicer Befestigungssysteme und vor allem in ihre gegenseitigen Beziehungen zu bringen, haben wir uns entschlossen, einen Querschnitt durch die Befestigung im südlichen Teil der Fürstenburg durchzuführen. Das wichtigste Ergebnis war die Feststellung einer Holzpalisade vor der Stirn der Steinbastei. Es hat den Anschein, dass die Befestigungskonstruktion im südlichen und nördlichen Teil der Fürstenburg nicht so grosse Unterschiede aufweist, als wir früher vorausgesetzt haben.

TEXTILNÍ NÁLEZY Z MIKULČIC (okr. Hodonín)

MARIE KOSTELNÍKOVÁ, AÚ ČSAV Brno

V letech 1970 a 1971 byl prováděn pod odborným vedením profesorů Průmyslové školy textilní v Brně, ing. Jaroslava Jankovského a ing. Heřmana Weininger, rozbor slovanských textilních nálezů. Z výzkumu AÚ ČSAV byl použit hlavně materiál z Mikulčic z let 1955–1970. Bylo zde zjištěno 92 fragmentů textilií, většinou jen ve velmi malých útržcích, zachovaných z největší části na železných předmětech (67 útržků, tj. 73 %), 12 zlomků (13 %) se zachovalo na jiném materiálu, všechny však jsou prostoupeny rzí stejně jako útržky, které leží přímo na železných předmětech; proto se u nich nezachovala struktura vláken. Pět útržků (5,3 %) leželo na bronzových předmětech, pod patinou zůstala tedy patrna původní struktura vlákna. Jen osm uvolněných zlomků tkaniny (8,7 %) si zachovalo původní, snad jen mírně upotřebením a uložením obměněný vzhled.

Mikulčické tkaniny byly nejčastěji vázány v plátňové vazbě (63 fragmentů — 68,5 %), méně často se vyskytuje kepr (10 útržků — 10,8 %) a zvláštní jemná dvojútková tkanina (typ A a A1), (12 útržků — 13 %). Ani jednou zde zatím nebyl zjištěn zesílený čtyřvazný kepr 2/2 snad proto, že se v Mikulčicích nezachovaly téměř žádné fragmenty vlněných látek, pro něž bývá tato vazba často používána. Mikulčické půdní podmínky nebyly pravděpodobně příznivé pro zachování živočišných vláken, která vyžadují kyselé prostředí. Proto také u těch tkanin, které nepodlehly mineralizaci, je nejčastěji zjištěn len — čtyři vzorky, tři vzorky hedvábí a jen jeden vzorek vlna. Dvě tkaniny byly utkány asi z dvojího materiálu, jedna z hedvábí a lnu a druhá z hedvábí a vlny. Ve všech případech hedvábných tkanin jde o zvláštní dvojútkové vazby. Tyto tkaniny se nacházejí v různých variantách i na ostatních velkomoravských hradištích. Je možné předpokládat, že jde o importy z Byzance. U šesti textilií nebyla vazba rozeznána, jedna tkanina měla zvláštní vazbu se vzorujícím útkem.

V mužských hrobech bylo nalezeno 45 fragmentů (71,5 %) plátěných tkanin. Lze to vysvětlit tím, že do mužských hrobů bývalo ukládáno více železných milodarů než do ženských a dětských hrobů, proto se v nich také zachovalo více zmineralizovaných ukázek textilu.

Pokud jde o použití textilu ve slovanském období, ukazují některé fragmenty, zachované v těsné blízkosti kostry, na pozůstatky oděvů. V hrobě 553 bylo nalezeno 11 fragmentů plátna a jeden kepr. I když snad některé útržky patřily jednomu kusu tkaniny, je zřejmé, že mrtvý měl na sobě několikery šat. Jemná zvláštní dvojútková tkanina byla nalezena v jednom mužském, jednom chlapecem a čtyřech ženských hrobech (ostatní hroby nebyly určeny), uložených většinou buď uvnitř nebo v těsné blízkosti trojlodního kostela. Dva hroby byly na jiných místech hradiště. Bohatý inventář těchto hrobů dokazuje, že na hradišti sídlící majetná vrstva obyvatel se odlišovala materiálem svých oděvů (z nepatrných útržků není možné rekonstruovat stříh šatu) od vrstev méně majetných.

Na základě našich dosavadních znalostí o slovanských textiliích by byla rekonstrukce oděvu zatím předčasná. Můžeme zjistit jen to, že mrtví byli pohřbíváni ve svých, občas velmi nákladných oděvech, skládajících se z více kusů. Oděvy byly zhotovovány většinou z tkanin v plátňové vazbě, vyskytují se však i vazby keprové. V hrobě 553 nalezený útržek kepru z dvojice nití dovoluje před-

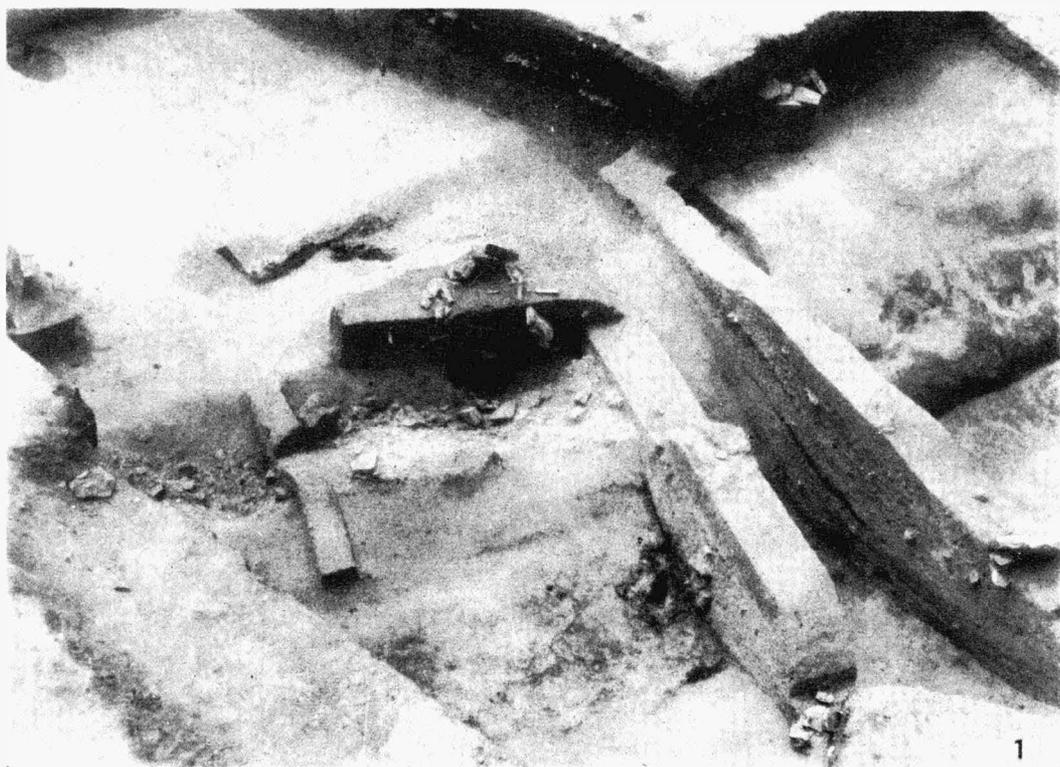
Tab. 76

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko. Úsek I 1 situace pod horizontem suti; 2 dokončení výzkumu. — Slawischer Burgwall Abschnitt I 1 Situation unter dem Schutthorizont; 2 Beendigung der Grabung

Tab. 77

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko. Úsek I. 1 hrob 1203, skříňková konstrukce z plochých kamenů, 2 dno skříňkové konstrukce hrobu po vybrání kostry. — Slawischer Burgwall. Abschnitt I. 1 Grab 1203, Steinkistenkonstruktion aus flachen Steinen; 2 Boden der Steinkistengrabkonstruktion nach der Herausnahme des Skelettes.

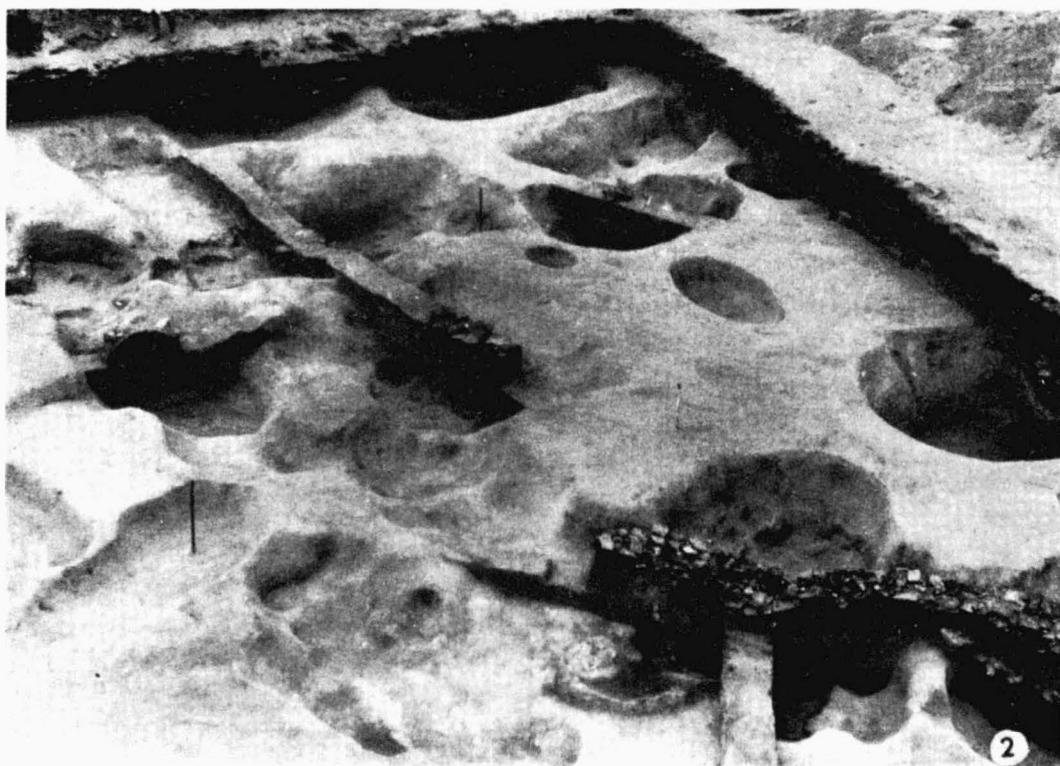
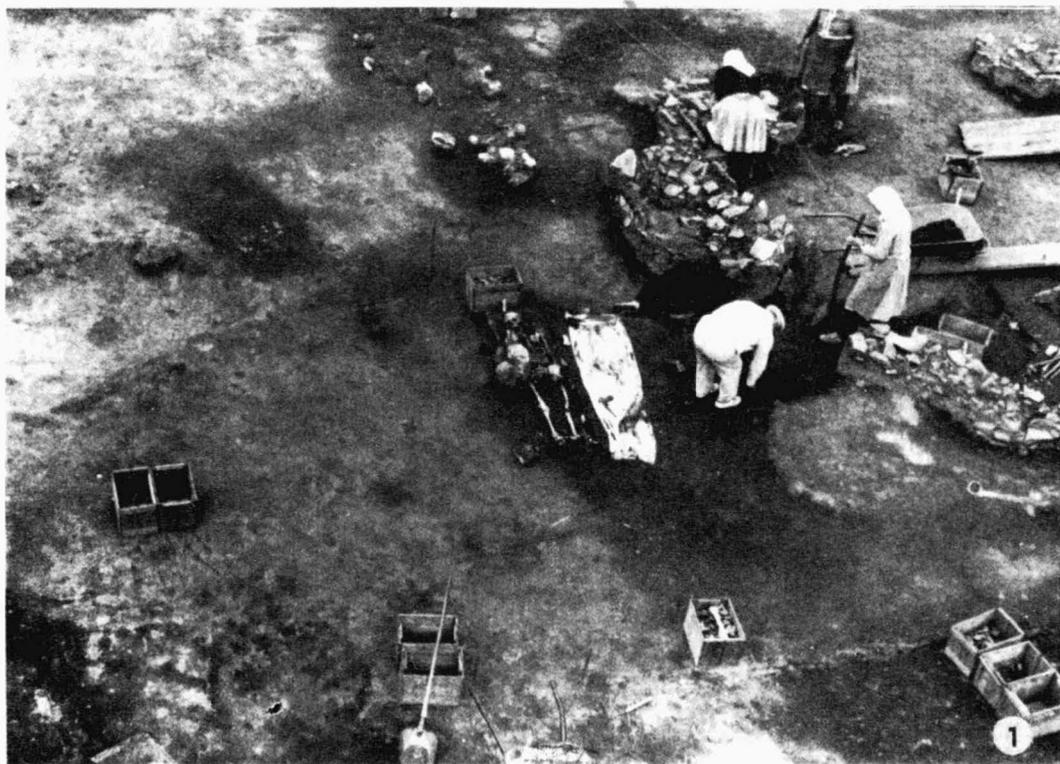
Tab. 78

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko. Úsek I. 1 kameny obložená jáma po velkém kůlu ve čtverci -1/+9; 2 kameny obložená jáma po velkém kůlu ve čtverci -1/+9. -- Slawischer Burgwall. Abschnitt I. 1 mit Steinen verkleidete Grube von einem grossen Pfosten im Quadrat -1/+9; 2 mit Steinen verkleidete Grube von einem grossen Pfosten im Quadrat --1/+9.

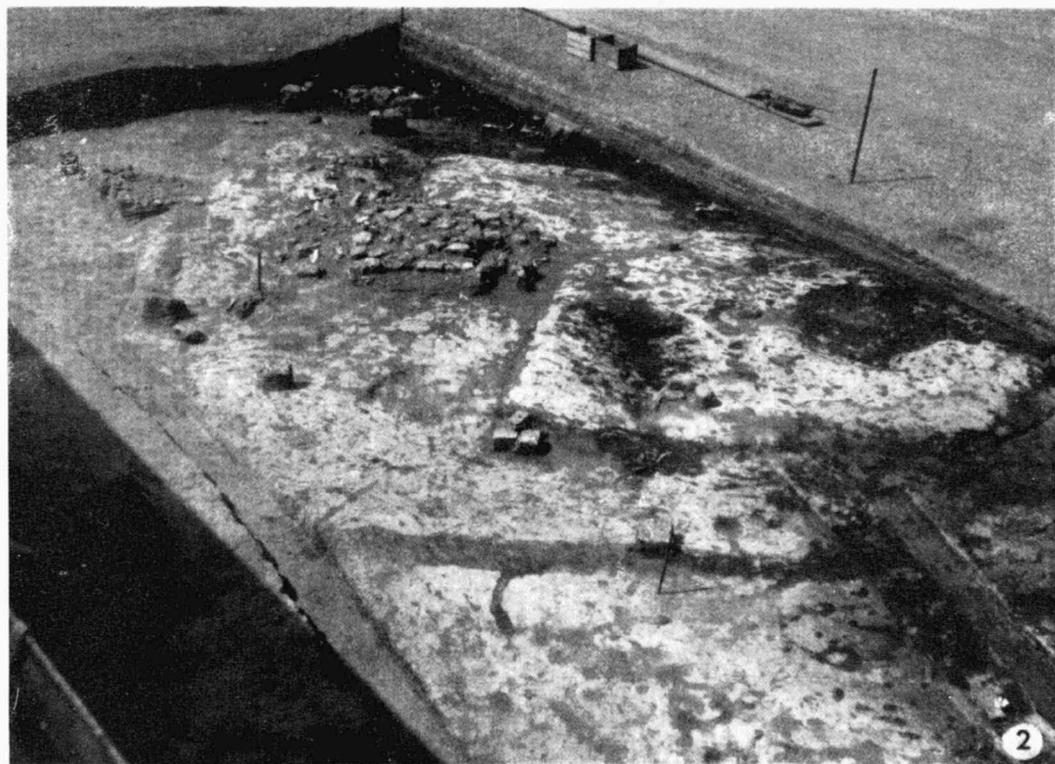
Tab. 79

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko. Úsek II. Dřevěná palisáda jižně od baziliky. — Slawischer Burgwall. Abschnitt II. Holzpalisade südlich der Basilika.

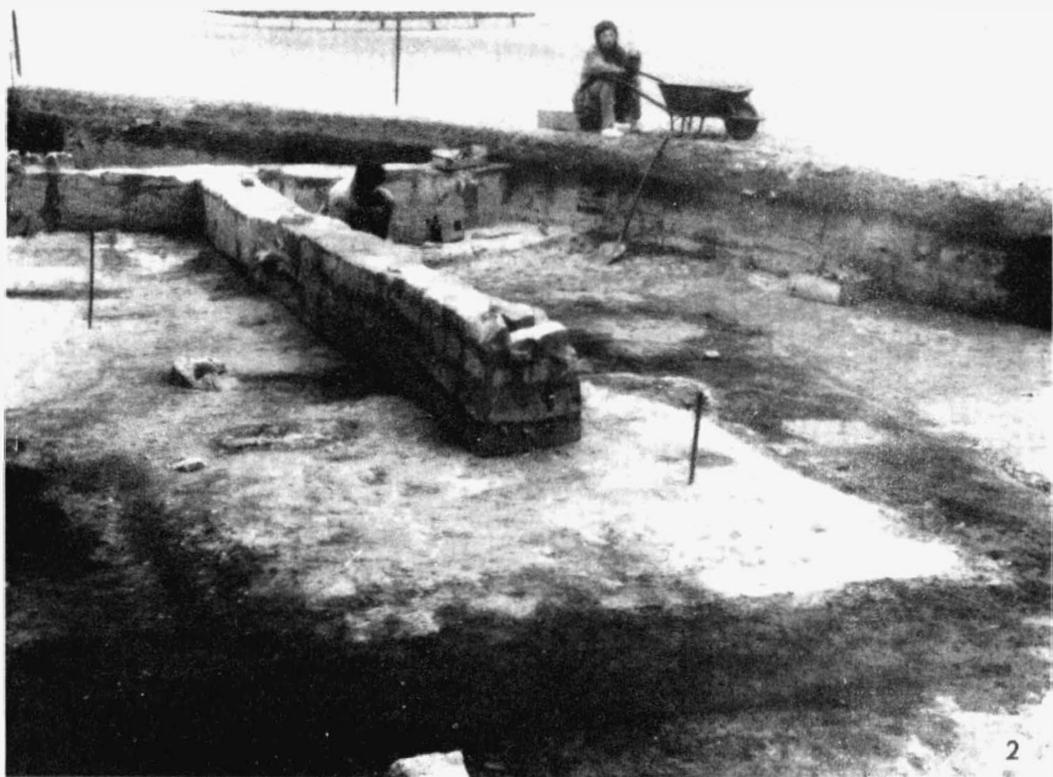
Tab. 80

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko. Úsek III. 1 pracovní záběr; 2 jámy zahloubené do podloží — Slawischer Burgwall. Abschnitt III. 1 Arbeitsaufnahme; 2 Gruben im Liegenden eingetieft.

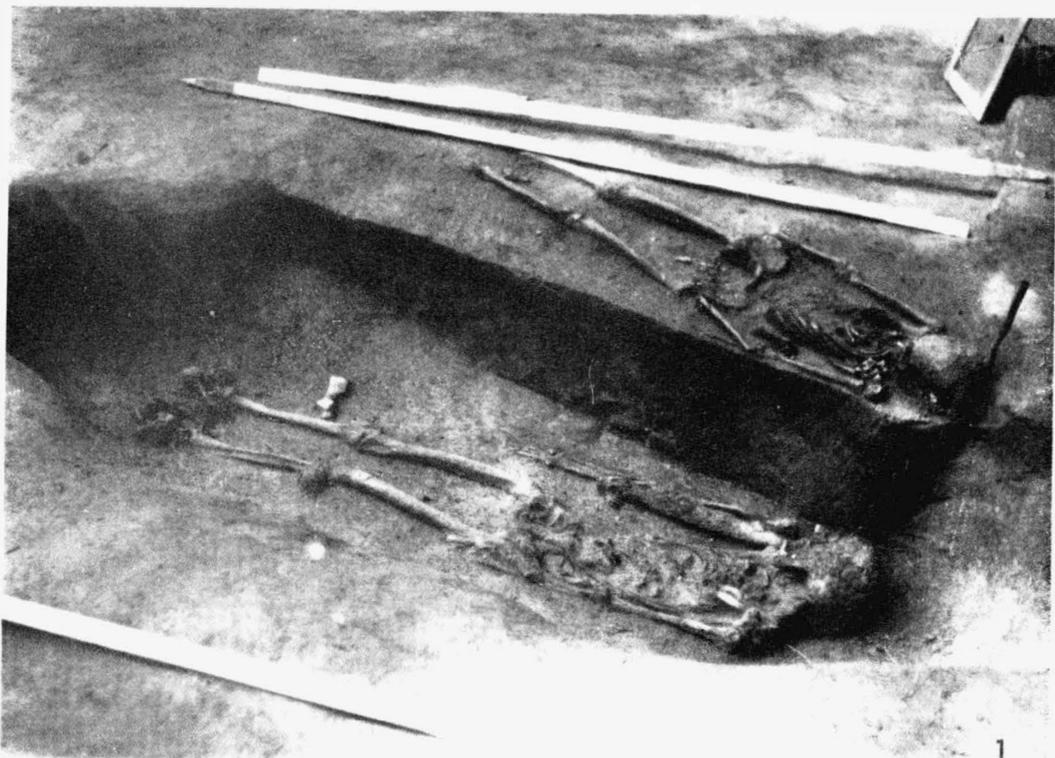
Tab. 81

Mikulčice (okr. Hodonín), Slovanské hradisko. Úsek IV. 1 mladší horizont sídliště; 2 mladší horizont sídliště. —
 Slawischer Burgwall. Abschnitt IV. 1 jüngerer Siedlungshorizont; 2 jüngerer Siedlungshorizont.

Tab. 82

Mikulčice (okr. Hodonín), Slovanské hradisko. Úsek IV. 1–2 sídlištní objekt nejstaršího horizontu. — Slawischer Burgwall, Abschnitt IV. 1–2 Siedlungsobjekt des ältesten Horizontes.

1

2

Tab. 83

Mikulčice (okr. Hodonín), Slovanské hradisko. Úsek V. 1 hroby 1228 a 1241; 2 pohled na pohřebiště. — Slawischer Burgwall Abschnitt V. 1 Grab 1228 und 1241; 2 Ansicht auf das Gräberfeld.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné